

แนวทางการจัดระเบียบสังคมพุทธบริษัทตามหลักพระธรรมวินัย
The way of organizing the Buddhist society of companies
according to the principle of Dharma-Vinai

ธีรพัฒน์ เกตุอยู่
Tirapad Ketyoo^๑

Received: July 17, 2020

Revised: November 2, 2020

Accepted: December 18, 2020

บทคัดย่อ

พุทธบริษัท ๔ นั้น เป็นสถานภาพของบุคคลผู้นับถือพระพุทธศาสนา จำแนกออกเป็น ๔ ประเภท เป็นผู้ที่สามารถปฏิบัติตนตามหลักพระธรรมวินัยได้ก็จะสามารถดำรงตนอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีปกติสุข แต่ถ้าไม่ก็ย่อมสร้างปัญหาจากการปฏิบัติตนที่ผิดพลาดจากหลักพระธรรมวินัย นำไปสู่การสร้างความเดือดร้อน ต่อตนเองและผู้อื่น ผู้ปฏิบัติตามพระธรรมวินัยย่อมเป็นบุคคลที่มีความคิดที่ถูกต้องมีความประพฤติเป็นระเบียบเรียบร้อย มีความสำคัญต่อสังคมพุทธบริษัท ๔ รวมไปถึงสังคมอื่นๆ ที่ปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัย แนวทางการจัดระเบียบสังคมพุทธบริษัทตามหลักพระธรรมวินัยนี้ สามารถจำแนกออกได้ ๔ มิติ โดยเริ่มต้นจากวัตถุประสงค์ในการบัญญัติพระธรรมวินัยสามารถสร้างบรรทัดฐานในการดำรงตนในฐานะพุทธบริษัท ๔ ได้อย่างมั่นคง ๒. หลักกำหนดพระธรรมวินัย ๘ นั้นถือได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นของแนวทางการจัดระเบียบสังคมพุทธบริษัทตามหลักพระธรรมวินัย หลักโอวาทปาฏิโมกข์ถือว่าเป็นหลักคำสอนสำคัญของพระพุทธศาสนาเป็นข้อปฏิบัติของพระพุทธศาสนาที่พุทธบริษัทต้องปฏิบัติตาม หน้าที่ของพุทธบริษัทในพระธรรมวินัยนั้น ถึงแม้จะมีสถานะที่แตกต่างกัน มีวิถีชีวิตที่แตกต่างกัน และก็ต้องมีภาระหน้าที่ของพุทธบริษัทในพระธรรมวินัย โดยเริ่มจากธรรมา ๒ ประการในพระธรรมวินัย

คำสำคัญ : แนวทาง , การจัดระเบียบ , สังคมพุทธบริษัท, พระธรรมวินัย

^๑ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, Doctor of Philosophy on Buddhist Studies, Graduate School, Mahachulalongkornrajavidyalaya University Thailand. Email: cha_na_yut@yahoo.com

Abstract

The 4 Buddhists are the status of persons who practice Buddhism, classified into 4 categories, who are able to practice themselves according to the principles of Dharma and discipline; they will be able to live together in society happily. But if not, it will create problems from erroneous behavior from the principle of discipline. Leading to creating trouble to oneself and others A person who obeys the dharma is a person who has the right mindset and behaves in an orderly manner is important to the Buddhist society, the four companies, and other societies that follow the principle of discipline. The organization of Buddhism society according to this principle Can be classified into 4 dimensions starting from The objective of the Dhamma-discipline was able to establish a firm norm for the self as a 4 of Buddhist assembly. The Principle of Dharma Vinai 8 can be regarded as the starting point for the organization of the Buddhist society in accordance with the principle of Dharma-Vinai. The sermon, Patimokkha, is considered an important teaching of Buddhism and is a practice of Buddhism that Buddhists assemble must follow. The duties of the Buddhist company in the Dharma Even with different status Have different lifestyles And will have to have the duties of the Buddha in the Dharma Starting from the two way of Dharma Vinai.

Keywords: The way, organization, Buddhist society, Dharma-Vinai

๑. บทนำ

พุทธบริษัท ๔ คือบุคคลผู้นำหลักพระพุทธศาสนามาบูรณาการในกระบวนการดำเนินชีวิตทั้งในมิติของชีวิตประจำวัน การปฏิบัติหน้าที่ การประกอบอาชีพที่ไม่สร้างปัญหาให้เกิดขึ้นแก่ตนเอง รวมไปถึงบุคคลรอบข้าง พุทธบริษัท ๔ นั้น เป็นสถานภาพของบุคคลผู้นับถือพระพุทธศาสนา จำแนกออกเป็น ๔ ประเภทคือ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก และ อุบาสิกา^๒ ซึ่งสามารถจำแนกเป็น ๒ ประเภท คือ บรรพชิต ได้แก่ ภิกษุและภิกษุณี และคฤหัสถ์ได้แก่อุบาสกและอุบาสิกา พุทธบริษัท ๔ นั้น ถือเป็นบุคคลที่มีความสำคัญต่อพระพุทธศาสนา เพราะมีหน้าที่ในการรักษาสืบทอดพระศาสนา ซึ่งการทำหน้าที่ของชาวพุทธที่ดีจะต้องช่วยกันทำนุบำรุง เผยแผ่

^๒ที.ม. (ไทย) ๑๐/๑๖๘/๑๑๓ - ๑๑๕.

พระพุทธศาสนาให้เจริญรุ่งเรือง ทั้งนี้ต้องมีการศึกษาหาความรู้ที่ถูกต้องเกี่ยวกับการปฏิบัติตน สอดคล้องกับแนวทางของพระพุทธศาสนา เมื่อมีความเข้าใจดีแล้วก็สามารถปฏิบัติตนตาม ระเบียบของพระพุทธศาสนาได้ดี อันได้แก่พระธรรมวินัย อันเป็นหลักสำคัญในการดำรงตนอยู่ใน สถานภาพแห่งพุทธบริษัท ๔

หลักพระธรรมวินัยถือว่าเป็นหลักการของพระพุทธศาสนาที่พระพุทธเจ้าบัญญัติไว้ แต่ในสมัยพุทธกาลเพื่อเป็นการควบคุมดูแลสังคมพุทธบริษัทให้เป็นระเบียบเรียบร้อยมีจุดเริ่มต้น จากการปฏิบัติตนที่ผิดพลาดของพุทธบริษัท เช่น ภิกษุจึงมีการประชุมสงฆ์เพื่อให้ทรงทราบในสิ่ง ที่เกิดขึ้นในสังฆมณฑล เมื่อทรงทราบก็ทรงดำหนิและบัญญัติพระวินัยขึ้น เพื่อเป็นข้อปฏิบัติหรือ กฎระเบียบในการปฏิบัติตนในฐานะพุทธบริษัท รวมถึงพระธรรมที่ทรงสั่งสอนพุทธบริษัทใน โอกาสต่างๆ เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติตนให้ถูกต้องรวมไปถึงการพัฒนากาย วาจา ใจ ภายใต้อำนาจของพุทธ โอวาท ๓ คือ การไม่ทำบาปทั้งปวง การทำกุศล ให้ถึงพร้อม การทำจิต ของตนให้ผ่องแผ้ว นี่คือการสั่งสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย” พระธรรมวินัยจึงเป็นสิ่งที่พุทธ บริษัทจำเป็นต้องนำมาปฏิบัติตามเพื่อให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อยในสังคมพุทธบริษัท อาจ กล่าวได้ว่าเป็นหลักการที่นำไปสู่การจัดระเบียบสังคมพุทธบริษัท เพื่อให้สามารถปฏิบัติตนได้ อย่างถูกต้อง เพื่อให้มีชีวิตอย่างมั่นคง สร้างความสงบสุขในสังคมพุทธบริษัทอย่างมีเสถียรภาพ

พุทธบริษัทที่สามารถปฏิบัติตนตามหลักพระธรรมวินัยได้ก็จะสามารถดำรงตนอยู่ ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีปกติสุข แต่ถ้าไม่ก็ย่อมสร้างปัญหาจากการปฏิบัติตนที่ผิดพลาดจาก หลักพระธรรมวินัย นำไปสู่การสร้างคามเดือดร้อน ต่อตนเองและผู้อื่น ในปัจจุบัน ปัญหาการ ประพฤติผิดพระธรรมวินัยของพุทธบริษัท เป็นปัญหาที่วิกฤติที่สุดเพราะพุทธบริษัทถือเป็น ตัวแทนของพระพุทธศาสนา ความศรัทธาของบุคคลที่มีต่อพระพุทธศาสนานั้นส่วนหนึ่งมาจากการ ประพฤติปฏิบัติของพุทธบริษัท ซึ่งหากประพฤติผิดต่อพระธรรมวินัยแล้ว ย่อมมีผลกระทบต่อ ศรัทธาของบุคคลอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ปัญหาเกี่ยวกับการละเมิดพระธรรมวินัยของพุทธบริษัท ถือเป็นปัญหาที่สำคัญของพระพุทธศาสนา นำไปสู่การสร้างวิกฤติศรัทธาของบุคคลหรือแม้แต่ พุทธบริษัทเอง พุทธบริษัทถือเป็นบุคคลที่จะรักษาพระธรรมวินัยและถ่ายทอดหลักคำสอนให้แก่ สังคม หากพุทธบริษัทนั้นไม่มีคุณภาพหรือไม่พร้อมด้วยวิชาและจรณะ กล่าวคือไม่มีความรู้ด้าน แก่นแท้ของหลักพระธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนา และไม่มีความสามารถในข้อปฏิบัติที่น่า เลื่อมใสถูกต้องตามหลักพระธรรมวินัยแล้ว ก็จะเป็นจุดอ่อนตัวทำลายพระพุทธศาสนาเสียเอง สิ่ง เหล่านี้จึงถือว่าเป็นปัญหาที่มีความสำคัญต่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนา เป็นมูลเหตุสำคัญใน การศึกษาแนวทางการจัดระเบียบสังคมพุทธบริษัทตามหลักพระธรรมวินัย อันเป็นพุทธวิธีที่ พระพุทธเจ้านำมาสร้างความเป็นระเบียบแห่งสังคมพุทธบริษัท เป็นสิ่งที่มีความสำคัญ เพื่อ นำไปสู่การสร้างคามมั่นคงต่อสังคมพุทธบริษัท เป็นแนวทางในการจัดระเบียบสังคมพุทธบริษัท

ในยุคปัจจุบันให้เป็นไปตามหลักพระธรรมวินัย พุทธบริษัทสามารถปฏิบัติตนได้ถูกต้องตามหลักพระธรรมวินัย ไม่สร้างปัญหาต่างๆ จากการละเมิดพระธรรมวินัย ศรัทธาให้เกิดขึ้นในสังคม และเพื่อสร้างความมั่นคงยั่งยืนให้เกิดขึ้นแก่พระพุทธศาสนาสืบต่อไป

๒. ความหมายและสภาพภาพของพุทธบริษัท ๔

พุทธบริษัท ๔^๔ เป็นกลุ่มบุคคลที่มีวิถีชีวิตที่อยู่ภายใต้หลักธรรมคำสั่งสอนของพระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้า อันประกอบด้วย หลักไตรสิกขา มี ศีล สมาธิ และปัญญา^๕ อันถือเป็นประมวลผลองค์ความรู้ของพระพุทธศาสนา โดยนำมาบูรณาการกับการดำเนินชีวิต การปฏิบัติหน้าที่ การประกอบอาชีพ หรือนำมาเป็นหลักการสำคัญของชีวิตของตน พระบรมศาสดาพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงฝากพระพุทธศาสนาไว้กับ “พุทธบริษัท” ทั้งหลาย พระองค์ทรงไม่ได้แต่งตั้งผู้ใดเป็นศาสดาแทน จึงเป็นหน้าที่ของพุทธบริษัททุกคนไม่ว่าจะเป็น ภิกษุ อุบาสก อุบาสิกา ต่างต้องทำหน้าที่ร่วมกัน รักษาพระพุทธศาสนาให้สืบทอดต่อไปด้วยความเจริญมั่นคง พุทธบริษัท ๔ หมายถึง บุคคล ๔ ประเภท กล่าวคือ (๑) ภิกษุ มาจากศัพท์เป็นบุคคลที่ถือครองเพศบรรพชิตหรือสมณเพศ เป็นบุรุษผู้ออกจากเรือนเข้ามาอุปสมบทในพระพุทธศาสนาโดยอาศัยอยู่ในอารามหรือสถานที่ต่างๆ ตามพระธรรมวินัย มีการดำรงตนอยู่ด้วยสิกขาบถจำนวน ๒๒๗ สิกขาบถ (๒) ภิกษุณี เป็นบุคคลที่ถือครองเพศบรรพชิตหรือสมณเพศ เป็นบุรุษผู้ออกจากเรือนเข้ามาอุปสมบทในพระพุทธศาสนาโดยอาศัยอยู่ในอารามหรือสถานที่ต่างๆ ตามพระธรรมวินัย มีการดำรงตนอยู่ด้วยสิกขาบถจำนวน ๓๓๑ สิกขาบถ (๓) อุบาสก เป็นบุคคลผู้ถือครองเพศคฤหัสถ์นำหลักพุทธธรรมไปใช้ในการบูรณาการกับการดำเนินชีวิต การปฏิบัติหน้าที่ การประกอบอาชีพ หรือนำมาเป็นหลักการสำคัญของชีวิตของตน โดยมีการครองตน ครองคน และครองงานโดยอาศัยหลักพุทธธรรมที่มีความเหมาะสมในแต่ละสถานะหรือโอกาสอันนวย มีการดำรงตนอยู่ด้วยสิกขาบถจำนวน ๕ – ๘ สิกขาบถ และ (๔) อุบาสิกา เป็นบุคคลผู้ถือครองเพศคฤหัสถ์เช่นเดียวกับอุบาสก นำหลักพุทธธรรมไปใช้ในการบูรณาการกับการดำเนินชีวิต การปฏิบัติหน้าที่ การประกอบอาชีพ หรือนำมาเป็นหลักการสำคัญของชีวิตของตน โดยมีการครองตน ครองคน และครองงานโดยอาศัยหลักพุทธธรรมที่มีความเหมาะสมในแต่ละสถานะหรือโอกาสอันนวย มีการดำรงตนอยู่ด้วยสิกขาบถจำนวน ๕ – ๘ สิกขาบถ

ปัญหาที่เกิดขึ้นกับ วงการสงฆ์ ในพระพุทธศาสนามีสาเหตุมาจากการประพฤติกปฏิบัติที่ไม่ถูกต้องของ “พุทธบริษัท” ทั้งหลาย กล่าวคือผู้ที่บวชเป็นภิกษุส่วนใหญ่ไม่มีความศรัทธาในพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริงประกอบกับไม่มีอหิยาศัยในการครองตนอยู่ในเพศบรรพชิต จึงไม่มีการศึกษาพระธรรมและมีการล่วงละเมิดสิกขาบถในพระวินัยรวมทั้งพุทธบริษัทหากไม่ปฏิบัติตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาก็จะสร้างปัญหา

^๔ที.ม. (ไทย) ๑๐/๑๖๘/๑๑๓ – ๑๑๕.

^๕อง.ปญจก. (ไทย) ๒๒/๑๐๕/๖๒๖ – ๖๒๗.

ดังที่ทราบแล้วว่า ก่อนที่พระพุทธเจ้าจะเสด็จปรินิพพานนั้น มารได้มาราบถูกล อารามนาให้พระพุทธเจ้าปรินิพพานด้วยประการต่าง ๆ แต่พระพุทธเจ้าได้ตรัสตอบแก่มารว่า หากภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา ผู้เป็นพุทธสาวกของเรายังไม่เฉียบแหลม ไม่ได้รับการแนะนำ ไม่แก้อั้วกล้า ไม่เป็นพหูสูต ไม่ทรงธรรม ไม่ปฏิบัติชอบ ไม่ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม เรียนกับ อาจารย์ของตนแล้ว แต่ยังบอก แสดง บัญญัติ กำหนด เปิดเผย จำแนก ทำให้ยากไม่ได้ ยังแสดง ธรรมมีปาฏิหาริย์ปราบปรามที่เกิเกิดขึ้นให้เรียบร้อยโดยชอบธรรมไม่ได้ พระองค์จะไม่ปรินิพพานฉะนั้น พุทธปณิธาน 4 ของพระพุทธเจ้า จึงหมายถึงพุทธบริษัท 4 ซึ่งมีสถานภาพที่แตกต่างกันกล่าวคือ

ภิกษุรวมถึงภิกษุณีด้วย มีสถานภาพเป็นหัวหน้าพุทธบริษัท จึงต้องทำหน้าที่ของตนให้ถูกต้องสมบูรณ์ทั้งด้านคันถธุระและวิปัสสนาธุระ ประพฤติปฏิบัติตนตามสิกขาบทในพระวินัยอย่างเคร่งครัดเพื่อขัดเกลากิเลส เผยแผ่หลักธรรมคำสอนของพระพุทธองค์แก่อุบาสก อุบาสิกา เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจในพระพุทธศาสนาอย่างถูกต้อง

อุบาสก อุบาสิกา มีหน้าที่ทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา พังธรรมตามกาลเพื่อจะได้มีความรู้ความเข้าใจในพระพุทธศาสนาที่ประกอบด้วยปัญญา ไม่ฟังคำสอนของภิกษุที่เทศนาธรรมหรือคฤหัสถ์ที่บรรยายธรรมซึ่งไม่ตรงตามพระไตรปิฎกอันเป็นเหตุนำไปสู่การมีความเห็นผิด (มิจฉาทิฎฐิ) และมีการน้อมนำหลักธรรมคำสอนของพระพุทธองค์ไปประพฤติปฏิบัติด้วยการรักษากาย วาจา ใจ ให้สุจริต ซึ่งจะเป็นประโยชน์สุขต่อการดำเนินชีวิตทั้งในโลกนี้และโลกหน้า^๒

๓. ความหมายและความสำคัญของพระธรรมวินัย

“วินัย” ภาษาไทยใช้ว่า “วินัย”^๓

การกำหนดโทษของภิกษุผู้ฝ่าฝืนละเมิดพระวินัย เรียกว่าอาบัติ ซึ่งอาบัตินั้นมี ๗ ประการ โดยเรียงลำดับตามโทษหนัก ไปหาเบาดังนี้

๑. ปาราชิก ๒. สังฆาทิเสส ๓. ถุลลัจจัย ๔. ปาจิตตีย์ ๕. ปาฏิเทสนียะ ๖. ทุกกฏ ๗. พุพภาสิต

“ธรรมวินัย : ธรรมและวินัย, คำสั่งสอนทั้งหมดของพระพุทธเจ้า ซึ่งประกอบด้วย ธรรม = คำสอนแสดงหลักความจริงและแนะนำความประพฤติ, วินัย = บทบัญญัติกำหนดระเบียบความเป็นอยู่และกำกับความประพฤติ; ธรรม = เครื่องควบคุมใจ, วินัย = เครื่องควบคุม

^๒ ทีวีศักดิ์ อุณจิตติกุล, "พุทธบริษัท" ต้องเกื้อกูลกัน เพื่อศาสนาเจริญรุ่งเรือง, เอกสารออนไลน์, แหล่งที่มา: <https://www.dailynews.co.th/article/589193>, ๒ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

^๓ ทองย้อย แสงสินชัย, ธรรมวินัย ลมหายใจของพระพุทธศาสนา อ่านว่า ทำ-มะ-วิ-โน ประกอบด้วย คำว่า ธรรม + วินัย, บทความออนไลน์, แหล่งที่มา: <http://dhamma.serichon.us/2018/06/17/ธรรมวินัย-ลมหายใจของพระพุทธเจ้า/#:~:text=พจนานุกรมพุทธศาสน์%20ฉบับประมวล,เครื่องควบคุมกายและวาจา.>

กายและวาจา.”^๔ เมื่อความหมายของพระธรรมวินัยหมายถึงเครื่องควบคุมกายวาจาและใจ บุคคลผู้ปฏิบัติตามพระธรรมวินัยย่อมเป็นบุคคลที่มีความคิดที่ถูกต้องมีความประพฤติเป็นระเบียบเรียบร้อย มีความสำคัญต่อสังคมพุทธบริษัท ๔ รวมไปถึงสังคมอื่นๆ ที่ปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัย คำว่า วินัยนั้นนิยามถึงพระวินัยหรือศีลของพระ เป็นสิ่งที่พระพุทธร่องค์ทรงบัญญัติไว้เพื่อเป็นข้อห้ามสำหรับพระภิกษุไม่ให้ประพฤติดุริยหรือกระทำความผิดสิ่งหนึ่ง ที่จะทำให้มีความเสื่อมเสียหรือเสียหายเกิดขึ้น ส่วนธรรมะนั้นหมายถึงพระธรรมของพระพุทธเจ้าที่ประกอบด้วยความจริง พระธรรมวินัยถือว่ามีความสำคัญในฐานะเครื่องวัดความเจริญของพุทธบริษัทบุคคลผู้ปฏิบัติตามพระธรรมวินัยย่อมเป็นบุคคลที่มีความคิดที่ถูกต้องมีความประพฤติเป็นระเบียบเรียบร้อย พระธรรมวินัย เป็นคำสอนของพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระธรรมวินัย แม้เป็นคำสอนที่เกี่ยวข้องกับพระภิกษุโดยตรง ถ้าคนทั้งหลายได้ศึกษาอบรมเป็นประโยชน์เกื้อกูลแก่เพศบรรพชิตเป็นอย่างมาก ดังนั้นคนทั้งหลายควรศึกษาด้วยกัน เพราะมีประโยชน์กับทุกบุคคลทุกระดับชั้นพระธรรมวินัยถือเป็นหลักที่มีความสำคัญในการจัดระเบียบสังคมพุทธบริษัทเพราะหากพุทธบริษัทได้ศึกษาปฏิบัติเป็นอย่างดีแล้ว จะเห็นความจริง (สัจจะ) ที่เป็นสัจธรรมทั้งเรื่องของกุศลและอกุศล เพราะเหตุว่า ในเรื่องของกุศลจะเป็นเรื่องของความละเอียด ความเกรงกลัวต่อสภาพธรรมที่เป็นอกุศลประการต่างๆ แต่ถ้าเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นซึ่งเป็นอกุศล ก็จะเป็นเหตุให้พระผู้มีพระภาคทรงบัญญัติพระวินัย (ให้พระภิกษุสำรวมระวัง เพื่อไม่ให้ประพฤติดุริย) ทำให้ได้เห็นความจริงของอกุศลซึ่งต้องเป็นอกุศล ไม่ว่าจะเกิดกับคฤหัสถ์หรือบรรพชิตก็ตาม

๔. วัตถุประสงค์และประโยชน์แห่งการบัญญัติพระธรรมวินัย

๔.๑ วัตถุประสงค์แห่งการบัญญัติพระธรรมวินัย

ปัญหาที่เกิดขึ้นกับ วงการสงฆ์ ในพระพุทธศาสนามีสาเหตุมาจากการประพฤติปฏิบัติที่ไม่ถูกต้องของ “พุทธบริษัท” ทั้งหลาย กล่าวคือผู้ที่บวชเป็นภิกษุส่วนใหญ่ไม่มีความศรัทธาในพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริงประกอบกับไม่มีอหิชาศรัทธาในการครองตนอยู่ในเพศบรรพชิต จึงไม่มีการศึกษาพระธรรมและมีการล่วงละเมิดสิกขาบทในพระวินัยรวมทั้งพุทธบริษัทหากไม่ปฏิบัติตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาก็จะสร้างปัญหาให้เกิดขึ้นในสังคมรวมทั้งเป็นการสืบต่ออายุของพระพุทธศาสนาอีกด้วย ซึ่งการบัญญัติพระธรรมวินัยของพระพุทธเจ้านั้นถือเป็นการจัดระเบียบสังคมพุทธบริษัท เนื่องจากสาเหตุพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของภิกษุหรือภิกษุณีที่ปรากฏในสมัยพุทธกาลรวมทั้งเป็นการสร้างความปลอดภัยให้เกิดขึ้นในสังคมด้วยวัตถุประสงค์แห่งการบัญญัติพระธรรมวินัยของพระพุทธเจ้านั้นสามารถสร้างบรรทัดฐานในการดำรงตนในฐานะพุทธบริษัท ๔ ได้อย่างมั่นคง ดังต่อไปนี้

^๔ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลศัพท์, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพมหานคร: มปท, ๒๕๕๑), หน้า ๑๓๙.

๑. เพื่อความรับว่าดีแห่งสงฆ์ ๒. เพื่อความผาสุกแห่งสงฆ์ ๓. เพื่อข่มบุคคลผู้เก้อยาก ๔. เพื่อความอยู่ผาสุกแห่งเหล่าภิกษุผู้มีศีลดีงาม ๕. เพื่อปิดกั้นอาสวะทั้งหลายอันจะบังเกิดในปัจจุบัน ๖. เพื่อกำจัดอาสวะทั้งหลายอันจะบังเกิดในอนาคต ๗. เพื่อความเลื่อมใสของคนที่ยังไม่เลื่อมใส ๘. เพื่อความเลื่อมใสยิ่งขึ้นไปของคนที่เลื่อมใสแล้ว ๙. เพื่อความตั้งมั่นแห่งสังฆธรรม^๕

วัตถุประสงค์ในการบัญญัติวินัย ๑๐ (เหตุผลที่พระพุทธเจ้าทรงปรารถนาหรือประโยชน์ที่ทรงประสงค์ ในการทรงบัญญัติสิกขาบทแก่พระสงฆ์สาวกนั้นถือเป็นการสร้างประโยชน์ให้เกิดขึ้นแก่สังคมพุทธบริษัทเพื่อให้เป็นสังคมที่มีความเป็นระเบียบเรียบร้อยโดยอาศัยประโยชน์ ๕ ด้าน กล่าวคือ

๔.๒ ประโยชน์แห่งการบัญญัติพระธรรมวินัย

ประโยชน์แห่งการบัญญัติพระธรรมวินัยพระพุทธเจ้าตรัสไว้ใน ๕ มิตีคือ ประโยชน์แก่สงฆ์หรือส่วนรวม เพื่อความรับว่าดีแห่งสงฆ์ คือ เพื่อความเรียบร้อยดีงามแห่งสงฆ์ ซึ่งได้ทรงชี้แจงให้มองเห็นคุณโทษแห่งความประพฤติต่างๆ ชัดเจนแล้ว จึงทรงบัญญัติสิกขาบทขึ้นไว้ด้วยความเห็นร่วมกัน เพื่อความผาสุกแห่งสงฆ์ ว่าด้วยประโยชน์แก่บุคคลเพื่อข่มบุคคลผู้เก้อยาก คือ เพื่อกำราบคนผู้ด้าน ประพฤติทราม และเพื่อความอยู่ผาสุกแห่งเหล่าภิกษุผู้มีศีลดีงาม ว่าด้วยประโยชน์แก่ความบริสุทธิ์ หรือแก่ชีวิต ทั้งทางกายและทางใจ เพื่อปิดกั้นอาสวะทั้งหลายอันจะบังเกิดในปัจจุบัน คือ เพื่อบรรงปิดทางความเสื่อมเสีย ความทุกข์ ความเดือดร้อน ที่จะมีในปัจจุบัน เพื่อบำบัดอาสวะทั้งหลายอันจะบังเกิดในอนาคต คือ เพื่อแก้ไขมิให้เกิดความเสื่อมเสีย ความทุกข์ความเดือดร้อน ที่จะมีมาในภายหน้าหรือภพหน้า ว่าด้วยประโยชน์แก่ประชาชน เพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส เพื่อความเลื่อมใสยิ่งขึ้นไปของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว และว่าด้วยประโยชน์แก่พระศาสนา เพื่อความตั้งมั่นแห่งสังฆธรรม เพื่อบุญเคราะห์วินัย คือ ทำให้มีบทบัญญัติสำหรับใช้เป็นหลักเกณฑ์จัดระเบียบของหมู่ สนับสนุนความมีวินัยให้หนักแน่นมั่นคงยิ่งขึ้น^๖

ประโยชน์ของการบัญญัติพระธรรมวินัยนั้นพระพุทธเจ้าทรงให้ความสำคัญแก่พุทธบริษัท ๔ ทั้งในระดับบรรพชิตและคฤหัสถ์ พระธรรมวินัยมิได้มีข้อกำหนดไว้เฉพาะภิกษุหรือภิกษุณีเท่านั้นแต่ยังรวมถึงประชาชนหรือในส่วนของอุบาสกอุบาสิกาอีกด้วยดังนั้นการบัญญัติพระธรรมวินัยจึงถือเป็นหลักเกณฑ์จัดระเบียบของหมู่แห่งพุทธบริษัท ๔ สนับสนุนความมีวินัยให้หนักแน่นมั่นคงยิ่งขึ้น

^๕วิ.ม. (ไทย) ๑/๓๙/๒๘.

^๖พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*, พิมพ์ครั้งที่ ๒๗, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗), หน้า ๒๔๑ – ๒๔๒.

๕. แนวทางการจัดระเบียบสังคมพุทธบริษัทตามหลักพระธรรมวินัย

แนวทางการจัดระเบียบสังคมพุทธบริษัทตามหลักพระธรรมวินัยนั้นสามารถจำแนกออกได้ ๒ ประเภท คือ พุทธบริษัทฝ่ายบรรพชิตและพุทธบริษัทฝ่ายคฤหัสถ์ ซึ่งมีการดำเนินชีวิตที่แตกต่างกัน ความเป็นอยู่ของบรรพชิตนั้นมีความแตกต่างจากพุทธบริษัทฝ่ายคฤหัสถ์ การจัดระเบียบสังคมพุทธบริษัทนั้นจึงถูกจำแนกออกเป็น ๒ ประเภท แต่ถึงแม้ว่าพุทธบริษัทฝ่ายคฤหัสถ์นั้นจะเป็นบุคคลในสังคมาธิบดี แต่พระพุทธรูปเจ้าได้ทรงวางกระบวนการต่างๆอย่างเป็นระบบเพื่อให้พุทธบริษัททั้ง ๔ สามารถ ปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัย โดยเริ่มต้นจากการอธิบายวัตถุประสงค์ในการบัญญัติพระธรรมวินัย เพื่อให้พุทธบริษัทมีความรู้ความเข้าใจถึงที่กล่าวมาแล้วในขณะเดียวกัน พระพุทธรูปเจ้าได้ตรัสถึงหลักกำหนดพระธรรมวินัยเพื่อให้พุทธบริษัทสามารถจำแนกหลักพระธรรมวินัยที่มีความแตกต่างจากหลักธรรมจากลัทธิหรือศาสนาอื่นๆ ได้ ซึ่งเป็นทั้ง แนวทางการสร้างความรู้และแนวทางการปฏิบัติตนในฐานะพุทธบริษัทดังต่อไปนี้

๕.๑ หลักการกำหนดพระธรรมวินัย

๑. ธรรมเหล่านี้เป็นไปเพื่อคลายความกำหนัด ไม่เป็นไปเพื่อความกำหนัด
๒. ธรรมเหล่านี้เป็นไปเพื่อความพราก ไม่เป็นไปเพื่อความประกอบไว้
๓. ธรรมเหล่านี้เป็นไปเพื่อการไม่สะสม ไม่เป็นไปเพื่อการสะสม
๔. ธรรมเหล่านี้เป็นไปเพื่อความมกน้อย ไม่เป็นไปเพื่อความมกมาก
๕. ธรรมเหล่านี้เป็นไปเพื่อความสันโดษ ไม่เป็นไปเพื่อความไม่สันโดษ
๖. ธรรมเหล่านี้เป็นไปเพื่อความสงัด ไม่เป็นไปเพื่อความคลุกคลีหมู่คณะ
๗. ธรรมเหล่านี้เป็นไปเพื่อปราศจากความเพียร ไม่เป็นไปเพื่อความเกียจคร้าน
๘. ธรรมเหล่านี้เป็นไปเพื่อความเป็นคนเลี้ยงง่าย ไม่เป็นไปเพื่อความเป็นคนเลี้ยงยาก

ท่านจงจำไว้โดยส่วนเดียวว่า “นั่นเป็นธรรม นั่นเป็นวินัย นั่นเป็นสัตตสุตสน”^{๑๑}

หลักกำหนดพระธรรมวินัยนั้นถือได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นของแนวทางการจัดระเบียบสังคมพุทธบริษัทตามหลักพระธรรมวินัย เนื่องจากเป็นหลักการที่แสดงให้เห็นถึงลักษณะเฉพาะของพระพุทธศาสนาทั้งในสถานะของพุทธบริษัททั้งฝ่ายบรรพชิตและฝ่ายคฤหัสถ์ ซึ่งสามารถจำแนกประเภทเพื่อแสดงถึงแนวทางการสร้างความรู้และแนวทางการปฏิบัติตนในฐานะพุทธบริษัทได้ดังต่อไปนี้

๑. ในสังคมพุทธบริษัทฝ่ายบรรพชิต นั้นเป็นมิติของบุคคลผู้อุปสมบทในพระพุทธศาสนานั้นมีครบทั้ง ๘ เพราะสังคมของบรรพชิตนั้นถือเป็นผู้สละทางโลกจึงอธิบายได้ดังต่อไปนี้

^{๑๑}วิ.จ. (ไทย) ๗/๔๐๖/๓๒๓.

๑. สถานภาพแห่งบรรพชิตนั้นย่อมปราศจากความกำหนัด หรือความพอใจในกามคุณ ซึ่งเป็นสถานะของบุคคลผู้ออกบวช

๒. สถานภาพแห่งบรรพชิตนั้นไม่เป็นไปด้วยต้นหาคือความอยากอันเป็นกิเลส แต่เป็นไปด้วยความพราดจากสิ่งที่ก่อให้เกิดกิเลส

๓. สถานภาพแห่งบรรพชิตนั้นมีชีวิตอยู่ด้วยทางสายกลาง ไม่ตึงเกินไปและไม่หย่อนเกินไป ใช้แค่พอดี จึงไม่จำเป็นต้องสะสมเพราะการสะสมนั้นนำมาซึ่งกิเลสคือความอยาก

๔. สถานภาพแห่งบรรพชิตนั้นปราศจากการครองเรือน ไม่จำเป็นต้องสรรหาสิ่งบำเรอชีวิตให้มาก จึงจะต้องเป็นผู้มีก้น้อย สามารถใช้ทรัพยากรในการดำเนินชีวิตตามความจำเป็น

๕. สถานภาพแห่งบรรพชิตนั้นเป็นการดำเนินชีวิตเพื่อให้หลุดพ้นจากความทุกข์จึงต้องละต้นหาคือความอยากนั้นคือการใช้ชีวิตด้วยความสันโดษ

๖. สถานภาพแห่งบรรพชิตนั้นเป็นการศึกษาด้วยการใช้ศึกษาความรู้ด้วยตนเอง บรรลุธรรมด้วยตนเอง จึงไม่ใช่ว่าบรรลุโดยความคลุกคลีกับหมู่คณะ

๗. สถานภาพแห่งบรรพชิตนั้นจำเป็นต้องอาศัยความเพียรพยายามเพื่อการบรรลุธรรม จึงไม่ควรอยู่ในฐานะผู้เกียจคร้าน

๘. สถานภาพแห่งบรรพชิตนั้นต้องอยู่ร่วมกับพุทธบริษัทในฝ่ายคฤหัสถ์หรือบุคคลทั่วไป จึงไม่ควรสร้างความลำบากจากต้นหาที่มีอยู่ ความเป็นบรรพชิตนั้นจึงต้องเป็นบุคคลผู้เลี้ยงง่ายอยู่ง่าย

หลักกำหนดพระธรรมวินัยนี้เมื่อมองในมิติทางสังคมวิทยานั้นทำให้เห็นการจัดระเบียบสังคมพุทธบริษัทตามหลักพระธรรมวินัยใน ๓ มิติ คือ

๑. มิติด้านตนเอง คือการปฏิบัติตามพระธรรมวินัยโดยอาศัยความเป็นผู้บริสุทธิ์จากกิเลส คือ ความกำหนัด ความประกอบไว้ การสะสม ความมกมาก ความไม่สันโดษ ความเกียจคร้าน

๒. มิติด้านผู้อื่น คือการปฏิบัติตามพระธรรมวินัยโดยอาศัยความสงัดโดยไม่คลุกคลีกับหมู่คณะอันเป็นการขัดขวางการบำเพ็ญเพียร

๓. มิติด้านสังคม คือการปฏิบัติตามพระธรรมวินัยโดยอาศัยความเป็นผู้เลี้ยงง่ายไม่สร้างความลำบากให้เกิดขึ้นในสังคม

หลักกำหนดพระธรรมวินัย ๘ ประการนี้ ถือเป็นภาพรวมของแนวทางการจัดระเบียบสังคมพุทธบริษัทในฝ่ายบรรพชิตในขณะเดียวกันหากมองในฝ่ายคฤหัสถ์ก็สามารถนำมาใช้ได้หลายประการดังต่อไปนี้

๒. ในสังคมพุทธบริษัทฝ่ายคฤหัสถ์ นั้นเป็นมิติของบุคคลผู้ครองเรือน ผู้มีปฏิสัมพันธ์กับ พุทธบริษัทฝ่ายบรรพชิต จึงประกอบด้วยหลักกำหนดพระธรรมวินัยที่เหมาะสมดังต่อไปนี้

๑. สถานภาพของคฤหัสถ์นั้น หากมีชีวิตที่ตั้งอยู่บนทางสายกลางก็ย่อมเป็นชีวิตที่ประกอบด้วยความสันโดษ คือ ยินดีตามได้ พอใจยามมี มีชีวิตที่สมดุล

๒. สถานภาพของคฤหัสถ์นั้น หากปราศจากความเพียรก็ไม่สามารถพัฒนาชีวิตให้ประสบความสำเร็จได้

๓. สถานภาพของคฤหัสถ์นั้น หากเป็นบุคคลผู้เลี้ยงง่ายก็จะสามารถใช้ปัจจัย ๔ ที่จำเป็นในการดำเนินชีวิตให้เกิดประโยชน์สูงสุดได้

หลักกำหนดพระธรรมวินัยนี้เมื่อมองในมิติทางสังคมวิทยานั้นทำให้เห็นการจัดระเบียบสังคมพุทธบริษัทตามหลักพระธรรมวินัยใน ๓ มิติ คือ

๑. มิติด้านตนเอง คือ การปฏิบัติตามพระธรรมวินัยโดยอาศัยความพอใจในสิ่งที่มีอยู่ย่อมมีชีวิตที่ปราศจากความทุกข์จากกิเลสคือความอยาก

๒. มิติด้านผู้อื่น คือ การปฏิบัติตามพระธรรมวินัยโดยอาศัยความเพียรในการช่วยเหลือกันในการประกอบอาชีพให้มีความสุขได้

๓. มิติด้านสังคม คือ การปฏิบัติตามพระธรรมวินัยโดยอาศัยการเป็นผู้เลี้ยงง่ายเพื่อลดความขัดแย้งในสังคม จากการแข่งขันเพื่อให้ได้มาซึ่งทรัพยากรต่างๆในการดำเนินชีวิต

จึงเห็นได้ว่าหลักกำหนดพระธรรมวินัยนี้เป็นภาพรวมของการจัดระเบียบสังคมพุทธบริษัททั้งในฝ่ายบรรพชิตและคฤหัสถ์ จึงสามารถอธิบายเป็นตารางได้ดังต่อไปนี้

หลักกำหนดพระธรรมวินัย	สังคมพุทธบริษัทฝ่ายบรรพชิต	สังคมพุทธบริษัทฝ่ายคฤหัสถ์	ประโยชน์ทางสังคมวิทยา
๑. คลาย ความกำหนด	ปราศจากความพอใจในกามคุณ		สามารถดำเนินชีวิตที่มีความเป็นเอกลักษณ์
๒. ความพรากร	ไม่ เป็น ไป ด้วย ตัณหา		มีชีวิตที่ปราศจากกิเลส
๓. การไม่สะสม	มีชีวิตอยู่ด้วยทางสายกลาง		มีชีวิตที่ประกอบด้วยความพอเพียง
๔. ความมกน้อย	ดำเนินชีวิตตามความจำเป็น		ใช้ทรัพยากรตามความจำเป็น
๕. ความสันโดษ	ละตัณหาคือความอยาก	ยินดีตามได้ พอใจ ยาม มี มี ชีวิต ที่ สมดุล	สร้างความสมดุลในชีวิต
๖. ความสัจ	ศึกษาความรู้ด้วยตนเอง บรรลุธรรมด้วยตนเอง		เกิดการพัฒนาร่างกายตนเองให้ไปสู่การพัฒนาชีวิต

๗.ปรารภความเพียร	อาศัยความเพียรพยายามเพื่อการบรรลุธรรม	ช่วยเหลือกันในการประกอบอาชีพให้มีความสุขได้	เกิดความสำเร็จจากความพยายามทำในสิ่งที่ตั้งมั่นในสังคัม
๘. ความเป็นคนเรียบง่าย	ไม่ควรสร้างความลำบากจากตัณหาที่มีอยู่	ลดความขัดแย้งในสังคัม จากการแข่งขันเพื่อให้ได้มาซึ่งทรัพยากรต่างๆ ในการดำเนินชีวิต	ดำเนินชีวิตอยู่เป็นปกติไม่เป็นภาระต่อสังคัม สร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้นในสังคัม

หลักกำหนดพระธรรมวินัย ๘ ประการเป็นภาพรวมของการจัดระเบียบสังคัมพุทธบริษัทตามหลักพระธรรมวินัย ในขณะเดียวกันพระพุทธเจ้าได้แสดงถึงโอวาทปาฏิโมกข์ อันถือเป็นกระบวนการจัดระเบียบสังคัมพุทธบริษัทเพื่อให้มีวิธีการในการปฏิบัติตนในฐานะพุทธบริษัทได้อย่างถูกต้องดังต่อไปนี้

๕.๒ หลักโอวาทปาฏิโมกข์

หลักคำสอนสำคัญของพระพุทธศาสนา หรือคำสอนอันเป็นหัวใจของพระพุทธศาสนา ได้แก่ พระพุทธพจน์ ๓ คาถากึ่ง ที่พระพุทธเจ้าตรัสแก่พระอรหันต์ ๑,๒๕๐ รูป ผู้ไปประชุมกันโดยมิได้นัดหมาย ณ พระเวฬุวนาราม ในวันเพ็ญเดือน ๓ ที่เราเรียกกันว่า วันมาฆบูชา โอวาทปาฏิโมกข์ถือเป็นข้อปฏิบัติของพระพุทธศาสนาที่พุทธบริษัทต้องปฏิบัติตามดังต่อไปนี้

“การไม่ทำบาปทั้งปวง การทำกุศลให้ถึงพร้อม การทำจิตของตนให้ผ่องแผ้ว นี่คือคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย

การไม่กล่าวร้ายผู้อื่น การไม่เบียดเบียนผู้อื่น ความสรวมในปาติโมกข์ ความเป็นผู้รู้จักประมาณในอาหาร การอยู่ในเสนาสนะที่สัจจัง การประกอบความเพียรในอธิจิต นี่คือคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย”^{๑๒}

หลักโอวาทปาฏิโมกข์ ถือว่าเป็น หลักคำสอนสำคัญของพระพุทธศาสนาเป็นข้อปฏิบัติของพระพุทธศาสนาที่พุทธบริษัทต้องปฏิบัติตาม ถือเป็นกระบวนการจัดระเบียบสังคัมพุทธบริษัทเพื่อให้มีวิธีการในการปฏิบัติตนในฐานะพุทธบริษัทได้อย่างถูกต้องเป็นหลักการที่พุทธบริษัทสามารถนำมาประพจน์ปฏิบัติได้ในทุกระดับเนื่องจากเป็นหลักการที่แสดงให้เห็นถึงลักษณะเฉพาะของพระพุทธศาสนาทั้งในสถานะของพุทธบริษัททั้งฝ่ายบรรพชิตและฝ่ายคฤหัสถ์ที่สามารถนำมาประพจน์ปฏิบัติให้เกิดความเป็นระเบียบในสังคัมพุทธบริษัทได้ดังต่อไปนี้

โอวาทปาฏิโมกข์ หลักคำสอนอันเป็นหัวใจพระพุทธศาสนา ที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงประทานในวันมาฆบูชา ประกอบด้วย หลักการ ๓ อุดมการณ์ ๔ และวิธีการ ๖

^{๑๒}ที.ม. (ไทย) ๑๐/๙๐/๕๐ – ๕๑.

หลักการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องมี ๓ ประการ ได้แก่

(๑) การไม่ทำบาปทั้งปวง ได้แก่ การงดเว้น การลดละเลิก ได้แก่ อกุศลกรรมบถ ๑๐ ทางแห่งความชั่วมี ๑๐ ประการ อันความชั่วทางกาย ทางวาจา และทางใจ

(๒) การทำกุศลให้ถึงพร้อม ได้แก่ การทำความดีทุกอย่างซึ่งได้แก่ กุศลกรรมบถ ๑๐ เป็นแบบของการทำฝ่ายดีมี ๑๐ ประการ อันเป็นความดีทางกาย ทางวาจาและทางใจ

(๓) การทำจิตให้ผ่องใส ได้แก่ การทำจิตของตนให้ผ่องใส ปราศจากนิวรณ์ซึ่งเป็นเครื่องขัดขวางจิตไม่ให้เข้าถึงความสงบมี ๕ ประการ ได้แก่ กามฉันทะ คือความพอใจในกาม พยาบาท คือความอาฆาตพยาบาท ถีนะมิทธะ คือความหดหู่ท้อแท้ ง่วงเหงาหาวนอน ขี้เกียจ อุทธัจจะ กุกกักจะ คือความฟุ้งซ่าน รำคาญใจ และวิจิกิจฉา คือความสงสัย

สิ่งที่สามารถควบคุมนิวรณ์ได้คือ ศีล ๕ ได้แก่ กามฉันทะ ให้ควบคุมด้วย ศีลข้อ ๓ คือการไม่ประพฤตินอกใจ ความพยาบาทให้ควบคุมด้วย ศีลข้อ ๑ คือการไม่ฆ่าสัตว์ ถีนะมิทธะ ให้ควบคุมด้วย ศีลข้อ ๕ การไม่เสพสิ่งเสพติดอันเป็นเหตุให้ประมาท อุทธัจจะกุกกักจะ ให้ควบคุมด้วย ศีลข้อ ๒ การไม่ถือเอาสิ่งของที่หาไม่ได้ให้ และวิจิกิจฉา ให้ควบคุมด้วย ศีลข้อ ๔ การไม่พูดเท็จ

อุดมการณ์ คือ เป้าหมายสูงสุดในการดำเนินชีวิต มี ๔ ประการ ได้แก่ ความอดทน ได้แก่ ความอดกลั้น ไม่ทำบาปทั้งทางกาย ทางวาจา และทางใจ ความไม่เบียดเบียน ได้แก่ การงดเว้นจากการทำร้ายรบกวน หรือ เบียดเบียนผู้อื่น ความสงบ ได้แก่ ปฏิบัติตนให้สงบทั้งทางกาย ทางวาจา ทางใจ และนิพพาน ได้แก่ การดับทุกข์ ซึ่งเป็นเป้าหมายสูงสุดในพระพุทธศาสนา เกิดขึ้นได้จากการดำเนินชีวิตตามมรรคมีองค์ ๘ วิธีการ คือ แนวทางปฏิบัติฝึกหัดขัดเกลากายและการเผยแผ่พระพุทธศาสนามี ๖ ประการ คือ อนุปวาโธ ไม่ไปว่าร้ายกัน ผู้เผยแผ่ศาสนาจะต้องไม่โจมตี ไม่นินทาใคร อนุปฆาโต ไม่ไปล้างผลาญกัน ไม่เผยแผ่ศาสนาด้วยการฆ่า และต้องไม่ทำให้ใครเดือดร้อน ปาฏิโมกฺเข จ ส่วโร สำรวมในพระปาฏิโมกข์ เว้นข้อที่ได้ตรัสห้ามไว้ และทำตามข้อที่ทรงอนุญาต มตตณฺณตา จ ภตฺตสฺมี ต้องรู้จักประมาณในการกิน การใช้เครื่องอุปโภคบริโภคทุกอย่าง ปนตฺยจ สยนาสนํ เลือกที่นั่งที่นอนในที่สงบ เพื่อให้ตนเองมีโอกาสในการบำเพ็ญเพียรเต็มที่ อธิจิตฺเต จ อาโยโค ประกอบความเพียรในการทำใจหยุดนิ่งอยู่เสมอ มุงฺกํทำตนให้หลุดพ้นจากกิเลส^{๑๓}

หลักโอวาทปาฏิโมกข์ถือเป็นกระบวนการปฏิบัติตนในสังคมพุทธบริษัทตามหลักพระธรรมวินัย ซึ่งจำแนกออกเป็น หลักการ ๓ อุดมการณ์ ๔ และวิธีการ ๖ ดังที่กล่าวมาแล้ว ซึ่ง

^{๑๓} DMC TV, สารสำคัญของโอวาทปาฏิโมกข์, เอกสารออนไลน์, แหล่งที่มา: <https://sites.google.com/site/happiilands224/neuxha-bth-reiyn/laksna-khxng>, ๒๙ ส.ค. ๒๕๖๓.

สามารถจำแนกประเภทเพื่อแสดงถึงแนวทางการสร้างความรู้และแนวทางการปฏิบัติตนในฐานะพุทธบริษัททั้งในฝ่ายบรรพชิตและคฤหัสถ์ได้ดังต่อไปนี้

๑. หลักการ ๓ คือ

๑. การไม่ทำความชั่วทางกาย ทางวาจา และทางใจ

๒. การทำความดีทางกาย ทางวาจาและทางใจ

๓. การทำจิตให้ผ่องใส

การปฏิบัติตนตามหลักการ ๓ นี้ พุทธบริษัทสามารถประพฤติปฏิบัติได้เพื่อการลด ละ เลิก กระบวนการที่ก่อให้เกิดการทุจริตทางกาย วาจา และใจ โดยอาศัย การงดเว้นหลักอกุศลกรรมบถ ๑๐ ประการ ทำความดีทางกาย ทางวาจาและทางใจคือการปฏิบัติตามกุศลกรรมบถ ๑๐^{๔๔} ได้แก่

กายกรรม ๓ ได้แก่ปาณาติบาต (การฆ่าสัตว์) อทินนาทาน (การลักทรัพย์) และกาเมสุมิฉฉาจาร (การประพฤตินอกใจ) เมื่อมองในมิติสังคมวิทยาแล้วการละเว้นจากกายทุจริต ๓ ทำให้เกิดกระบวนการทางกายที่เป็นประโยชน์ ไม่ก่อให้เกิดโทษต่อตนเอง ผู้อื่น ย่อมไม่เกิดการสร้างความวุ่นวายในสังคมพุทธบริษัทและสังคมทั่วไป

วจีกรรม ๔ ได้แก่มุสาวาท (การพูดเท็จ) ปิสุณาวาจา (การพูดส่อเสียด) ผรุสวาจา (การพูดคำหยาบ) สัมผัสพาลาปะ (การพูดเพ้อเจ้อ) เมื่อมองในมิติสังคมวิทยาแล้วการละเว้นวจีทุจริต ๔ ทำให้เกิดกระบวนการทางวาจาที่เป็นประโยชน์ ไม่ก่อให้เกิดโทษต่อตนเอง ผู้อื่น ย่อมไม่เกิดการสร้างความผิดพลาดจากความเข้าใจในคำพูดซึ่งอาจก่อให้เกิดลดความศรัทธาจากการกล่าวเท็จและเพ้อเจ้อ สร้างความขัดแย้ง และปัญหาการแตกความสามัคคีจากการส่อเสียดและหยาบคาย

มโนกรรม ๓ อภิชฌา (ความเพ่งเล็งอยากได้ของของเขา) พยาบาท (ความคิดร้าย) และมิจฉาทิฎฐิ (ความเห็นผิด)^{๔๕} เมื่อมองในมิติสังคมวิทยาแล้วการละเว้นมโนทุจริต ๓ ทำให้เกิดกระบวนการทางใจที่เป็นประโยชน์ ไม่ก่อให้เกิดโทษต่อตนเอง ผู้อื่น ย่อมไม่เกิดทุจริตทางกาย และทางวาจาอันมีสาเหตุจากมโนทุจริต ๓ ความเพ่งเล็งอยากได้ของของเขาจะส่งผลให้เกิด การฆ่า ลักทรัพย์ พูดเท็จ และพูดเพ้อเจ้อ ความคิดร้ายจะส่งผลให้เกิด การฆ่า การพูดส่อเสียด การพูดคำหยาบ และ ความเห็นผิด ทำให้เกิดกายทุจริตและวจีทุจริตครบทั้งหมด

ดังนั้นจะเห็นได้ชัดว่าการละความชั่วตามหลักพระธรรมวินัย คือการละทุจริต ๓ คือ กายทุจริต วจีทุจริต และมโนทุจริต เป็นการจัดระเบียบการดำเนินชีวิตของพุทธบริษัท ทางกาย ทางวาจาและทางใจของตนเองก่อน ผลที่เกิดขึ้นนำไปสู่การจัดระเบียบสังคมพุทธบริษัทได้

^{๔๔} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๔๗/๓๖๒.

^{๔๕} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๔๗/๓๖๒.

ในขณะเดียวกัน อุดมการณ์ทั้ง ๔ ถือเป็นการสร้างเป้าหมายที่เกิดขึ้น เป็นการกล่าวถึงเหตุผลในการปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัยดังต่อไปนี้

(๑) ความอดทน ได้แก่ ความอดกลั้น ไม่ทำบาปทั้งทางกาย ทางวาจา และทางใจ คือ นำไปสู่การปฏิบัติตนตามหลักกุศลกรรมบถ ๑๐

(๒) ความไม่เบียดเบียน ได้แก่ การงดเว้นจากการทำร้ายรบกวน หรือ เบียดเบียนผู้อื่น นำไปสู่การปฏิบัติตนตามหลักกุศลกรรมบถ ๑๐

(๓) ความสงบ ได้แก่ ปฏิบัติตนให้สงบทั้งทางกาย ทางวาจา และทางใจ นำไปสู่การปฏิบัติตนตามหลักกุศลกรรมบถ ๑๐

(๔) นิพพาน ได้แก่ การดับทุกข์ ซึ่งเป็นเป้าหมายสูงสุดในพระพุทธศาสนาเกิดขึ้นได้จากการดำเนินชีวิตตามมรรคมีองค์ ๘

อีกทั้ง วิธีการ ๖ ถือเป็นแนวทางปฏิบัติฝึกหัดขัดเกลาดนและการเผยแผ่พระพุทธศาสนามี ๖ ประการ ตามหลักพระธรรมวินัยดังต่อไปนี้

(๑) ไม่ไปว่าร้ายกัน ผู้เผยแผ่คำสอนจะต้องไม่โจมตี ไม่นินทาใคร อยู่ในส่วนของวิสุจิริต ๔

(๒) ไม่ปล้างผลาญกัน ไม่เผยแผ่ศาสนาด้วยการฆ่า และต้องไม่ทำให้ใครเดือดร้อน อยู่ในส่วนของกายสุจิริต ๓

(๓) สำรวมในพระปาฏิโมกข์ เว้นข้อที่ได้ตรัสห้ามไว้ และทำตามข้อที่ทรงอนุญาต อยู่ในส่วนของมโนสุจิริต ๓

(๔) ต้องรู้จักประมาณในการกิน การใช้เครื่องอุปโภคบริโภคทุกอย่างอยู่ในส่วนของสัมมาทิฐิ

(๕) เลือกที่นั่งที่นอนในที่สงบ เพื่อให้ตนเองมีโอกาสในการบำเพ็ญเพียรเต็มที่ อยู่ในส่วนของสัมมาทิฐิ

(๖) ประกอบความเพียรในการทำใจหยุดนิ่งอยู่เสมอ มุ่งทำตนให้หลุดพ้นจากกิเลส อยู่ในส่วนของสัมมาทิฐิ

จึงเห็นได้ว่าการปฏิบัติตามหลักโอวาทปาฏิโมกข์นั้นเป็นกระบวนการจัดระเบียบสังคมพุทธบริษัทเพื่อให้มีวิธีการในการปฏิบัติตนในฐานะพุทธบริษัทได้อย่างถูกต้องซึ่งสามารถนำเสนอหลักธรรมที่มีความเกี่ยวข้องกับหลักโอวาทปาฏิโมกข์เป็นแนวทางในการจัดระเบียบสังคมพุทธบริษัทตามหลักพระธรรมวินัยคือ หลักกุศลกรรมบถ ๑๐ และหลักอริยมรรคมีองค์ ๘ ดังตารางต่อไปนี้

หลักโอวาท ปาฏิโมกข์	สังคัมพุทธ บริษัท	ประโยชน์ทางสังคัมวิทยา
๑. ไม่ฆ่าสัตว์	กายสุจริต	การละเว้นจากกายทุจริต ๓ ทำให้เกิดกระบวนการทาง กายที่เป็นประโยชน์ ไม่ก่อให้เกิดโทษต่อตนเอง ผู้อื่น ย่อม ไม่เกิดการสร้างความวุ่นวายในสังคัมพุทธบริษัทและสังคัม ทั่วไป
๒. ไม่ลักทรัพย์	กายสุจริต	
๓. ไม่ประพฤติ ผิดในกาม	กายสุจริต	
๔. ไม่พูดเท็จ	วจีสุจริต	การละเว้นวจีสุจริต ๔ ทำให้เกิดกระบวนการทางวาจาที่ เป็นประโยชน์ ไม่ก่อให้เกิดโทษต่อตนเอง ผู้อื่น ย่อมไม่เกิด การสร้างความผิดพลาดจากความเข้าใจในคำพูดซึ่งอาจ ก่อให้เกิดลดความศรัทธาจากการกล่าวเท็จและเพื่อเจ้า สร้างความขัดแย้ง และปัญหาการแตกความสามัคคีจาก การส่อเสียดและหยาบคาย
๕. ไม่พูดส่อเสียด	วจีสุจริต	
๖. ไม่พูดหยาบ	วจีสุจริต	
๗. ไม่พูดเพ้อเจ้อ	วจีสุจริต	
๘. ไม่เพ่ง เล็ง อยากได้ของเขา	มโนสุจริต	การละเว้นมโนทุจริต ๓ ทำให้เกิดกระบวนการทางใจที่ เป็นประโยชน์ ไม่ก่อให้เกิดโทษต่อตนเอง ผู้อื่น ย่อมไม่เกิด ทุจริตทางกายและทางวาจาอันมีสาเหตุจากมโนทุจริต ๓ ความเพ่งเล็งอยากได้ของของเขาจะส่งผลให้เกิด การฆ่า ลักทรัพย์ พูดเท็จ และพูดเพ้อเจ้อ ความคิดร้ายจะส่งผลให้ เกิด การฆ่า การพูดส่อเสียด การพูดคำหยาบ และ ความเห็นผิด ทำให้เกิดกายทุจริตและวจีทุจริตครบ ทั้งหมด
๙. ไม่พยาบาท	มโนสุจริต	
๑๐. เห็นชอบ	มโนสุจริต	
๑๑. เห็นชอบ	มโนสุจริต	มีปัญหาสามารถเข้าใจสภาพความจริงของชีวิต
๑๒. ดำริชอบ	มโนสุจริต	มีความคิดที่ถูกต้องตามธรรมนองครองธรรม
๑๓. พุดจาชอบ	วจีสุจริต	มีวจีสุจริตไม่สร้างความขัดแย้งในสังคัมและสร้างความ ศรัทธาให้เกิดขึ้น
๑๔. กระทำการ งานชอบ	สุจริต ๓	สามารถใช้กระบวนการทำงานทางกาย ทางวาจาและทาง ใจให้เกิดประโยชน์
๑๕. เลี้ยงชีพชอบ	สุจริต ๓	สามารถใช้กระบวนการทำงานทางกาย ทางวาจาและทาง ใจให้เกิดประโยชน์ในการปฏิบัติหน้าที่
๑๖. เพียรชอบ	มโนสุจริต	มีความเพียรพยายามในทางที่ถูกต้องเป็นกุศล
๑๗. ระลึกชอบ	มโนสุจริต	มีความระลึกในสิ่งที่จะนำพาชีวิตไปสู่ความพ้นทุกข์ทั้งทาง โลกและทางธรรม
๑๘. ตั้งใจมั่นชอบ	มโนสุจริต	มีความตั้งใจในการกระทำสิ่งที่จะนำพาชีวิตไปสู่ความพ้น ทุกข์ทั้งทางโลกและทางธรรม

หากพุทธบริษัทได้นำหลักโอวาทปาฏิโมกข์อันแสดงถึง หลักการ ๓ อุดมการณ์ ๔ วิธีการ ๖ มาปฏิบัติใช้ต่อชีวิตตนเองเป็นประจำทุกวัน เพื่อน้อมถวายเป็นพุทธบูชา น้อมรำลึกถึง พระมหากษัตริย์และพระเมตตาคุณอันหาที่สุดมิได้แห่งองค์สมเด็จพระ ผู้มีพระภาคเจ้า หากพิจารณาให้ถ่องแท้จะเห็นว่า หลักการ ๓ อุดมการณ์ ๔ และวิธีการ ๖ นั้น นำสามารถมาใช้ได้กับ คนทุกเพศทุกวัย ทุกสาขาอาชีพอย่างงดงามบริบูรณ์ เมื่อนำมาบูรณาการกับการดำเนินชีวิต การปฏิบัติหน้าที่และการประกอบอาชีพ ก็เป็นการสร้างกระบวนการทางความคิด การพูด และการกระทำในทางที่ถูกต้อง มีชีวิตที่มั่นคงทั้งในระดับบรรพชิตและคฤหัสถ์ ชีวิตมีความเป็นระเบียบเรียบร้อย มีหลักการ ๓ อุดมการณ์ ๔ และวิธีการ ๖ มาใช้ในการแสดงออกด้วยคุณธรรมนำไปสู่ การจัดระเบียบสังคมพุทธบริษัทตามหลักพระธรรมวินัยได้ทุกสมัยอีกด้วย ในขณะเดียวกัน หน้าที่ของพุทธบริษัทก็ถือเป็นสิ่งที่มีความสำคัญในการการจัดระเบียบสังคมพุทธบริษัทตามหลักพระธรรมวินัยดังต่อไปนี้

๕.๓ หน้าที่ของพุทธบริษัทตามหลักพระธรรมวินัย

หน้าที่ของพุทธบริษัทในพระธรรมวินัยนั้น ถึงแม้จะมีสถานะที่แตกต่างกัน มีวิถีชีวิตที่แตกต่างกัน และก็ต้องมีภาระหน้าที่ของพุทธบริษัทในพระธรรมวินัย โดยเริ่มจากธรรมา ๒ ประการในพระธรรมวินัยพุทธบริษัทต่างมีหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติทั้งในหน้าที่ตามแต่ละสถานภาพทั้งในด้านการดำเนินชีวิตทั้งในด้านทางโลกและทางธรรม พุทธบริษัทในฝ่ายคฤหัสถ์ก็ต้องมีการดำเนินชีวิต การปฏิบัติหน้าที่และการประกอบอาชีพในชีวิตประจำวัน ส่วนพุทธบริษัทในฝ่ายบรรพชิตก็ต้องมีการปฏิบัติกิจของบรรพชิตตามหลักพระธรรมวินัย พระพุทธเจ้าได้ทรงกำหนดหน้าที่ของพุทธบริษัทไว้เพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยในสังฆมณฑล เป็นการจัดระเบียบสังคมพุทธบริษัทตามหลักพระธรรมวินัย โดยจำแนกหน้าที่ของพุทธบริษัทออกเป็น ๒ ประเภท

ธรรมา ๒ ประการ เป็นสิ่งที่มีความจำเป็นของพุทธบริษัทนำไปสู่การพัฒนาตนเองให้เป็นคนดีมีคุณภาพ สามารถนำาบูรณาการกับวิถีชีวิตของพุทธบริษัทได้ทุกระดับ การพัฒนาในมิติธรรมา ๒ ประการนี้ มีความหมายถึงการศึกษากว่า ๒ ระดับ คือการศึกษาทางโลกและการศึกษาทางธรรม ธรรมา ๒ หน้าที่การงานที่พึงกระทำหรือกิจในพระศาสนามีความสำคัญในฐานะพุทธบริษัทที่ต้องได้รับการพัฒนาจากธรรมา ๒ ประการ คือ

(๑) คณธรรมา ธรรมาฝ่ายคัมภีร์, กิจด้านการเล่าเรียน

(๒) วิปัสสนาธรรมา ธรรมาฝ่ายเจริญวิปัสสนา, กิจด้านการบำเพ็ญภาวนา หรือเจริญกรรมฐาน ซึ่งรวมทั้งสมถะด้วย เรียกรวมเข้าในวิปัสสนาโดยฐานเป็นส่วนคลุมนิยต^{๑๖}

เมื่อมองในมิติสังคมวิทยาแล้ว ธรรมาทั้ง ๒ ประการนี้ คือเป็นการสร้างความรู้คู่คุณธรรม

^{๑๖} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสนฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๒๗, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗), หน้า ๖๕ – ๖๖.

คันถะธรรมาคือความรู้ที่เกิดจากการศึกษาเล่าเรียนทั้งวิชาทางโลกที่มีความเกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพและวิชาทางธรรมในฝ่ายของการศึกษาในหลักสูตรการศึกษาในสถาบันการศึกษาต่างๆ หรือการศึกษาในมิติปริยัติ คือการศึกษาเล่าเรียนในด้านทฤษฎี เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจในศาสตร์ต่างๆ ที่มีความสำคัญในการดำเนินชีวิต การปฏิบัติหน้าที่ การประกอบอาชีพ สามารถดำเนินชีวิตในสังคมได้ อาจมองในฐานะพุทธบริษัทฝ่ายคฤหัสถ์ แต่หากมองในฐานะพุทธบริษัทฝ่ายบรรพชิตแล้ว การศึกษาในมิติปริยัติคือการศึกษาหลักพระธรรมวินัยที่มีปรากฏในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา รวมทั้งการศึกษา นักธรรม ธรรมศึกษา ภาษาบาลี ภาษาสันสกฤต วรรณกรรมทางพระพุทธศาสนา เป็นต้น อันส่งผลให้เกิดสติปัญญาในการดำเนินชีวิตในสังคมปัจจุบัน

วิปัสสนาธรรมาคือความรู้ที่เกิดจากการศึกษาปฏิบัติกรรมฐานทั้ง ๒ ประการ คือ สมถกรรมฐานและวิปัสสนากรรมฐาน เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจในกิเลสหรือความชั่วที่มีอยู่ในจิตใจ ทำให้จิตใจสงบจากกิเลส เป็นสมาธิ อยู่ในส่วนของสมถกรรมฐาน ในส่วนของวิปัสสนากรรมฐานนั้นทำให้เกิดความเข้าใจสภาพของจิตใจโดยอาศัยสติในการควบคุมจิตใจให้เกิดปัญญาสามารถกำจัดอวิชชา อกุศล หรือสิ่งที่ไม่ประกอบด้วยประโยชน์ได้ เมื่อได้รับการพัฒนาจากวิปัสสนาธรรมา เป็นการสร้างสติปัญญาให้เกิดขึ้นแก่พุทธบริษัท เกิดความรู้เท่าทันสภาพความเป็นจริงของชีวิต สามารถปรับปรุงเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมให้เป็นไปในทิศทางที่ดีกว่าเดิม รู้เท่าทันกิเลส ไม่หลงใหลในสิ่งที่มีโทษสาระ ส่งผลให้เกิด กายสุจริต วาจาสุจริต และมโนสุจริต สามารถดำเนินชีวิต ปฏิบัติหน้าที่ในสังคมได้อย่างมีปกติสุข และสามารถบรรลุเป้าหมายปลายทางของชีวิตของพระพุทธศาสนาหรือนิพพานได้

จึงเห็นได้ว่า ธรรมาทั้ง ๒ ประการนี้ เป็นสิ่งที่มีความจำเป็นของพุทธบริษัทนำไปสู่การพัฒนาตนเองให้เป็นคนดีมีคุณภาพ สามารถนำมาบูรณาการกับวิถีชีวิตของพุทธบริษัทได้ทุกระดับ คันถะธรรมาคือความรู้ที่เกิดจากการศึกษาเล่าเรียนทั้งวิชาทางโลกที่มีความเกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพและวิชาทางธรรมในฝ่ายของการศึกษาในหลักสูตรการศึกษาในสถาบันการศึกษาต่างๆ หรือการศึกษาในมิติปริยัติ คือการศึกษาเล่าเรียนในด้านทฤษฎี เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจในศาสตร์ต่างๆ ที่มีความสำคัญในการดำเนินชีวิต การปฏิบัติหน้าที่ การประกอบอาชีพ สามารถดำเนินชีวิตในสังคมได้ วิปัสสนาธรรมาคือความรู้ที่เกิดจากการศึกษาปฏิบัติกรรมฐานทั้ง ๒ ประการ คือ สมถกรรมฐานและวิปัสสนากรรมฐาน เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจในกิเลสหรือความชั่วที่มีอยู่ในจิตใจ ทำให้จิตใจสงบจากกิเลส เป็นสมาธิ อยู่ในส่วนของสมถกรรมฐาน ในส่วนของวิปัสสนากรรมฐานนั้นทำให้เกิดความเข้าใจสภาพของจิตใจโดยอาศัยสติในการควบคุมจิตใจให้เกิดปัญญา สามารถกำจัดอวิชชา อกุศล หรือสิ่งที่ไม่ประกอบด้วยประโยชน์ได้ เมื่อได้รับการพัฒนาจากวิปัสสนาธรรมา เป็นการสร้างสติปัญญาให้เกิดขึ้นแก่พุทธบริษัท เกิดความรู้เท่าทันสภาพความเป็นจริงของชีวิต สามารถปรับปรุงเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมให้เป็นไปในทิศทางที่ดีกว่าเดิม ธรรมาทั้ง ๒ ประการจึงมีความสำคัญในการพัฒนาชีวิตของพุทธบริษัทให้เป็นคนดีมีคุณธรรม หากมีเพียงคันถะธรรมาก็ไม่สามารถจะสร้างคุณธรรมความดีจากความรู้เท่าทันสภาพความเป็นจริงของชีวิต

ได้ ดังนั้น ฐานะทั้ง ๒ ประการเป็นสิ่งจำเป็นที่พุทธบริษัทจะต้องปฏิบัติตามเพื่อให้มีชีวิตที่สมคูล มีความมั่นคงในการดำเนินชีวิต การปฏิบัติหน้าที่ การประกอบอาชีพในสังคม เพื่อสร้างสังคมให้เกิดความสงบสุข และหากมีความปรารถนาที่จะบรรลุธรรมในระดับต่างๆหรือเพื่อให้เข้าถึงจุดหมายปลายทางของชีวิตหรือนิพพานก็สามารถทำได้เช่นเดียวกันสรุปได้ดังตารางต่อไปนี้

ฐานะ ๒ ประการ	สังคมพุทธบริษัท	ประโยชน์ทางสังคมวิทยา
คั่นณะฐานะ	การศึกษาเล่าเรียนในด้านทฤษฎีในมิติปริยัติ คือการศึกษาหลักพระธรรมวินัยที่มีปรากฏใน คัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา รวมทั้งการศึกษานักธรรม ธรรมศึกษา ภาษาบาลี ภาษาสันสกฤต วรรณกรรมทางพระพุทธศาสนา เป็นต้น	ความรู้ความเข้าใจในศาสตร์ต่างๆ ที่มีความสำคัญในการดำเนินชีวิต การปฏิบัติหน้าที่ การประกอบอาชีพ สามารถดำเนินชีวิตในสังคมได้ เกิดสติปัญญาในการดำเนินชีวิตในสังคมปัจจุบัน
วิปัสสนาฐานะ	ทำให้จิตใจสงบจากกิเลส เป็นสมาธิ อยู่ในส่วนของสมถกรรมฐาน ในส่วนของวิปัสสนากรรมฐานนั้นทำให้เกิดความเข้าใจสภาพของจิตใจโดยอาศัยสติในการควบคุมจิตใจให้เกิดปัญญา สามารถกำจัดอวิชชา อกุศล หรือสิ่งที่ไม่ประกอบด้วยประโยชน์	รู้เท่าทันสภาพความเป็นจริงของชีวิต เกิด กายสุจริต วชิสุจริต และมโนสุจริต สามารถดำเนินชีวิต ปฏิบัติหน้าที่ในสังคมได้อย่างมีปกติสุข และสามารถบรรลุเป้าหมายปลายทางของชีวิตของพระพุทธศาสนาหรือนิพพานได้

ฐานะทั้ง ๒ ประการนี้อาจจะมองเห็นในมิติของพุทธบริษัทฝ่ายบรรพชิต แต่ที่จริงแล้วสามารถนำมาบูรณาการกับพุทธบริษัทฝ่ายคฤหัสถ์ได้ เพราะคั่นณะฐานะคือหน้าที่ในการศึกษาหาความรู้ในมิติของสังคมวิทยา ส่วนวิปัสสนาฐานะคือหน้าที่ในการศึกษาหาความรู้ในมิติของพระพุทธศาสนา ซึ่งพุทธบริษัททั้ง ๒ ฝ่ายนั้นจำเป็นต้องปฏิบัติตามฐานะทั้ง ๒ ประการเพราะถือว่าเป็นพื้นฐานของชีวิต ที่ทำให้สามารถดำเนินชีวิต ปฏิบัติหน้าที่ ประกอบอาชีพ รวมทั้งการสร้าง ความเข้าใจความแท้จริงว่าชีวิตมีสภาพเป็นอย่างไร กระบวนการของชีวิตเป็นอย่างไร ความสงบ และสติปัญญาในการลด ละ เลิกกิเลส สร้างกายสุจริต วชิสุจริต และมโนสุจริตนั้นทำให้เกิดผลต่อชีวิตอย่างไร หรือแม้แต่การบรรลุธรรมในระดับต่างๆ นั้นก็สามารถสร้างได้ ไปจนถึงจุดหมายปลายทางของชีวิตหรือนิพพานซึ่งเป็นสิ่งที่พุทธบริษัทโดยส่วนใหญ่มีความปรารถนา หน้าที่ของ

พุทธบริษัทนี้จึงเป็นการสร้างความสุจริตให้เกิดขึ้นกับชีวิตของพุทธบริษัทอันเป็นแนวทางในการจัดระเบียบสังคมพุทธบริษัทตามหลักพระธรรมวินัยในทุกยุคทุกสมัย

๖. สรุป

พุทธบริษัท ๔ คือบุคคลผู้นำหลักพระพุทธศาสนามาบูรณาการในกระบวนการดำเนินชีวิตทั้งในมิติของชีวิตประจำวัน การปฏิบัติหน้าที่ การประกอบอาชีพที่ไม่สร้างปัญหาให้เกิดขึ้นแก่ตนเอง รวมไปถึงบุคคลรอบข้าง พุทธบริษัท ๔ นั้น เป็นสถานภาพของบุคคลผู้นับถือพระพุทธศาสนา ซึ่งสามารถจำแนกเป็น ๒ ประเภท คือ บรรพชิต ได้แก่ ภิกษุและภิกษุณี และคฤหัสถ์ได้แก่อุบาสกและอุบาสิกา พุทธบริษัท ๔ นั้น ถือเป็นผู้ที่มีความสำคัญต่อพระพุทธศาสนา เพราะมีหน้าที่ในการรักษาสืบทอดพระศาสนา ซึ่งการทำหน้าที่ของชาวพุทธที่ดีจะต้องช่วยกันทำนุบำรุง เผยแผ่พระพุทธศาสนาให้เจริญรุ่งเรือง

ภิกษุรวมถึงภิกษุณีด้วย มีสถานภาพเป็นหัวหน้าพุทธบริษัท จึงต้องทำหน้าที่ของตนให้ถูกต้องสมบูรณ์ทั้งด้านคันถธุระและวิปัสสนาธุระ ประพฤติปฏิบัติตนตามสิกขาบทในพระวินัยอย่างเคร่งครัดเพื่อขัดเกลากิเลส เผยแผ่หลักธรรมคำสอนของพระพุทธองค์แก่อุบาสก อุบาสิกา เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจในพระพุทธศาสนาอย่างถูกต้อง

อุบาสก อุบาสิกา มีหน้าที่ทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา พังธรรมตามกาลเพื่อจะได้รับความรู้ความเข้าใจในพระพุทธศาสนาที่ประกอบด้วยปัญญา ไม่ฟังคำสอนของภิกษุที่เทศนาธรรมหรือคฤหัสถ์ที่บรรยายธรรมซึ่งไม่ตรงตามพระไตรปิฎกอันเป็นเหตุนำไปสู่การมีความเห็นผิด (มิจฉาทิฎฐิ) และมีการร่อนนำหลักธรรมคำสอนของพระพุทธองค์ไปประพฤติปฏิบัติด้วยการรักษากาย วาจา ใจ ให้สุจริต

ความหมายของพระธรรมวินัยหมายถึงเครื่องควบคุมกายวาจาและใจ บุคคลผู้ปฏิบัติตามพระธรรมวินัยย่อมเป็นบุคคลที่มีความคิดที่ถูกต้องมีความประพฤติเป็นระเบียบเรียบร้อย มีความสำคัญต่อสังคมพุทธบริษัท ๔ รวมไปถึงสังคมอื่นๆ ที่ปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัย คำว่าวินัยนั้นนิยามถึงพระวินัยหรือศีลของพระ เป็นสิ่งที่พระพุทธองค์ทรงบัญญัติไว้เพื่อเป็นข้อห้ามสำหรับพระภิกษุไม่ให้ประพฤติหรือกระทำการใดสิ่งหนึ่ง ที่จะทำให้เกิดความเสื่อมเสียหรือเสียหายเกิดขึ้น ส่วนธรรมนั้นหมายถึงพระธรรมของพระพุทธเจ้าที่ประกอบด้วยความจริง พระธรรมวินัยถือว่ามีความสำคัญในฐานะเครื่องวัดความเจริญของพุทธบริษัทบุคคลผู้ปฏิบัติตามพระธรรมวินัยย่อมเป็นบุคคลที่มีความคิดที่ถูกต้องมีความประพฤติเป็นระเบียบเรียบร้อย

ประโยชน์ของการบัญญัติพระธรรมวินัยนั้นพระพุทธเจ้าทรงให้ความสำคัญแก่พุทธบริษัท ๔ ทั้งในระดับบรรพชิตและคฤหัสถ์ พระธรรมวินัยมิได้มีข้อกำหนดไว้เฉพาะภิกษุหรือภิกษุณีเท่านั้นแต่ยังรวมถึงประชาชนหรือในส่วนของอุบาสกอุบาสิกาอีกด้วยดังนั้นการบัญญัติพระธรรมวินัยจึงถือเป็นหลักเกณฑ์จัดระเบียบของหมู่แห่งพุทธบริษัท ๔ สนับสนุนความมีวินัยให้หนักแน่นมั่นคงยิ่งขึ้น

หลักกำหนดพระธรรมวินัยนั้นถือได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นของแนวทางการจัดระเบียบสังคมพุทธบริษัทตามหลักพระธรรมวินัย เนื่องจากเป็นหลักการที่แสดงให้เห็นถึงลักษณะเฉพาะของพระพุทธศาสนาทั้งในสถานะของพุทธบริษัททั้งฝ่ายบรรพชิตและฝ่ายคฤหัสถ์ ซึ่งสามารถจำแนกประเภทเพื่อแสดงถึงแนวทางการสร้างความรู้และแนวทางการปฏิบัติตนในฐานะพุทธบริษัทได้

การปฏิบัติตามหลักโอวาทปาฏิโมกข์นั้นเป็นกระบวนการจัดระเบียบสังคมพุทธบริษัทเพื่อให้มีวิธีการในการปฏิบัติตนในฐานะพุทธบริษัทได้อย่างถูกต้องซึ่งสามารถนำเสนอหลักธรรมที่มีความเกี่ยวข้องกับหลักโอวาทปาฏิโมกข์เป็นแนวทางในการจัดระเบียบสังคมพุทธบริษัทตามหลักพระธรรมวินัยคือ หลักกุศลกรรมบถ ๑๐ และหลักอริยมรรคมีองค์ ๘ หลักโอวาทปาฏิโมกข์ถือเป็นกระบวนการปฏิบัติตนในสังคมพุทธบริษัทตามหลักพระธรรมวินัย ซึ่งจำแนกออกเป็น หลักการ 3 อุดมการณ์ 4 และวิธีการ 6 ดังที่กล่าวมาแล้ว ซึ่งสามารถจำแนกประเภทเพื่อแสดงถึงแนวทางการสร้างความรู้และแนวทางการปฏิบัติตนในฐานะพุทธบริษัททั้งในฝ่ายบรรพชิตและคฤหัสถ์ได้

หน้าที่ของพุทธบริษัทในพระธรรมวินัยนั้น ถึงแม้จะมีสถานะที่แตกต่างกัน มีวิถีชีวิตที่แตกต่างกัน และก็ต้องมีภาระหน้าที่ของพุทธบริษัทในพระธรรมวินัย โดยเริ่มจากธรรมา ๒ ประการในพระธรรมวินัยพุทธบริษัทต่างมีหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติทั้งในหน้าที่ตามแต่ละสถานภาพทั้งในด้านการดำเนินชีวิตทั้งในด้านทางโลกและทางธรรม พุทธบริษัทในฝ่ายคฤหัสถ์ก็ต้องมีการดำเนินชีวิต การปฏิบัติหน้าที่และการประกอบอาชีพในชีวิตประจำวัน ส่วนพุทธบริษัทในฝ่ายบรรพชิตก็ต้องมีการปฏิบัติกิจของบรรพชิตตามหลักพระธรรมวินัย พระพุทธเจ้าได้ทรงกำหนดหน้าที่ของพุทธบริษัทไว้เพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยในสังฆมณฑล เป็นการจัดระเบียบสังคมพุทธบริษัทตามหลักพระธรรมวินัย

ธรรมา ๒ ประการเพราะถือว่าเป็นพื้นฐานของชีวิต ที่ทำให้สามารถดำเนินชีวิต ปฏิบัติหน้าที่ ประกอบอาชีพ รวมทั้งการสร้าง ความเข้าใจความแท้จริงว่าชีวิตมีสภาพเป็นอย่างไร กระบวนการของชีวิตเป็นอย่างไร ความสงบและสติปัญญาในการลด ละ เลิกกิเลส สร้างกายสุจริต วาจาสุจริต และมโนสุจิตนั้นทำให้เกิดผลต่อชีวิตอย่างไร หรือแม้แต่การบรรลุมรรคในระดับต่างๆ นั้นก็สามารถสร้างได้ ไปจนถึงจุดหมายปลายทางของชีวิตหรือนิพพานซึ่งเป็นสิ่งที่พุทธบริษัทโดยส่วนใหญ่มีความปรารถนา หน้าที่ของพุทธบริษัทนี้จึงเป็นการสร้างความสุจริตให้เกิดขึ้นกับชีวิตของพุทธบริษัทอันเป็นแนวทางในการจัดระเบียบสังคมพุทธบริษัทตามหลักพระธรรมวินัยได้ในทุกยุคทุกสมัย

บรรณานุกรม

ทองย้อย แสงสินชัย, ธรรมวินัย ลมหายใจของพระพุทธศาสนา อ่านว่า ทำ-มะ-วิ-โน ประกอบด้วยคำว่า ธรรม + วินัย, บทความออนไลน์, แหล่งที่มา: <http://dhamma.serichon.us/2018/06/17/ธรรมวินัย-ลมหายใจของพระ/#:~:text=พจนานุกรมพุทธศาสน%20ฉบับประมวล,เครื่องควบคุมกายและวาจา.>

ธนกฤษ ฉัตรเลขวนิช. การศึกษาเชิงเปรียบเทียบการดำเนินชีวิตของอุบาสกในสมัยพุทธกาล และในสมัยปัจจุบัน. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชา พระพุทธศาสนา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑.

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). พุทธวิธีบริหาร. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). ภาวะผู้นำ. พิมพ์ครั้งที่ ๗. กรุงเทพมหานคร : สุขภาพใจ, ๒๕๔๖.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลศัพท์. พิมพ์ครั้งที่ ๑๑. กรุงเทพมหานคร: มปท, ๒๕๕๑

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). พุทธธรรม ฉบับปรับขยาย. พิมพ์ครั้งที่ ๔๐. กรุงเทพมหานคร :มูลนิธิธรรมทานกุศลจิต, ๒๕๕๗.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม. พิมพ์ครั้งที่ ๒๗. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗.

พระพรหมคุณาภรณ์(ป. อ. ปยุตฺโต). วิธีคิดตามหลักพุทธธรรม. พิมพ์ครั้งที่ ๒๔ มปท: ๒๕๕๖.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

